

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ КРИПТОВАЛЮТ В ІНОЗЕМНИХ ЮРИСДИКЦІЯХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

LEGAL REGIME OF CRYPTOCURRENCY IN FOREIGN JURISDICTIONS: COMPARATIVE AND LEGAL ASPECTS

Бінус А.К.,
студентка III курсу

*Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Застосування блокчейн-технологій і статус криптовалюти сьогодні є однією з найбільш популярних тем академічного дискурсу науковців та юристів-практиків. Нові технології стрімко змінюють класичні комерційні правовідносини, виникають нові сфери та види підприємницької діяльності, нові приватні ініціативи. Правове регулювання нових суспільних відносин розвивається досить повільно як на національному, так і на міжнародному рівнях і відзначається діаметрально протилежними підходами у різних юрисдикціях: деякі країни заборонили використання криптовалюти (В'єтнам, Індонезія, Бангладеш, Марокко, Алжир), а інші, навпаки, визнають її офіційною валютою, платіжним засобом (Японія, Сінгапур, Швейцарія, Мальта, Венесуела).

Автор розглядає різноманітні підходи до правової сутності криптовалюти як результату технологій блокчейн та аналізує передумови й основні фактори впливу на розвиток цих явищ, наводить огляд версій стосовно постаті засновника криптовалюти – Сатоші Накамото. У статті надається визначення термінологічного інструментарію цієї сфери: блокчейн, нода, майнер, халвінг тощо. Зазначено, що криптовалюта, переважно біткоїн, є «цифровим золотом», надається аргументація щодо обрання цієї назви. У дослідженні також розглянуто питання правового регулювання криптовалют на прикладі розвинених за економічним критерієм країн світу: Сполучених Штатів Америки, Китаю, Японії, Німеччини, Великобританії, Франції та Індії. Наведено приклади країн із дружньою юрисдикцією до криптовалют, детально проаналізовано правове регулювання у Швейцарії, на Бермудських та Кайманових островах. Визначено правове регулювання цього питання в Україні на прикладі нового Закону України «Про віртуальні активи», розглянуті основні положення цього нормативно-правового акта. Закон розкриває поняття «віртуальний актив»; встановлює загальні принципи державного регулювання обігу віртуальних активів; запроваджує контроль за виконанням законодавства у сфері обігу віртуальних активів, який здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері обігу віртуальних активів. Окреслено нормативні акти, в які мають бути внесені зміни у зв'язку з прийняттям закону. Визначено момент набрання чинності Законом України «Про віртуальні активи». Наведено висновки щодо порівняльного аналізу правового регулювання країн.

Ключові слова: криптовалюта, блокчейн, юрисдикція, майнери, правове регулювання, криптофірма, віртуальний актив.

Nowadays, blockchain and cryptocurrency are very relevant topics for discussion. This area has been developing very rapidly in recent years. That is why in some countries the question of regulating this field at the state level arises – some of the countries have banned the use of cryptocurrencies: Vietnam, Indonesia, Bangladesh, Morocco, Algeria, while others, on the contrary, accepted and even recognized cryptocurrencies as official ones: Japan, Singapore, Switzerland, Malta, Venezuela.

The article describes the emergence of the phenomenon of blockchain and cryptocurrency, and provides factors that could precede this – at least the global economic crisis of 2008. Analyzed the versions regarding the founder of the cryptocurrency – Satoshi Nakamoto. The article explains the key terms of the blockchain sphere: blockchain, node, miner, halving; it is noted that cryptocurrency, mainly bitcoin, is “digital gold”, the reasoning for choosing this name is provided. The article is also devoted to the consideration of the issue of legal regulation of cryptocurrencies using the examples of the economically advanced countries of the world – the United States of America, China, Japan, Germany, Great Britain, France and India. Examples of countries with friendly jurisdiction to cryptocurrencies are given, legal regulation in Switzerland, Bermuda and Cayman Islands is analyzed in detail. The legal regulation of this issue in Ukraine is determined by the example of the new Law of Ukraine “On Virtual Assets” – the main provisions of the regulatory legal act are considered. The law defines the concept of “virtual asset”; general principles of state regulation of the turnover of virtual assets have been established; control over the implementation of legislation in the field of virtual assets turnover is established, carried out by the central executive authority implementing the state policy in the field of virtual assets turnover. Specified about the regulations, which should be amended in connection with the emergence of the law. The moment of entry into force of the Law of Ukraine “On Virtual Assets” has been determined. Conclusions are given regarding the comparative analysis of the legal regulation of countries.

Key words: cryptocurrency, blockchain, jurisdiction, miners, legal regulation, cryptocompany, virtual asset.

Вклад основного матеріалу. Блокчейн, криптовалюта, цифрове золото, біткоїн, майнери – ці слова стали візиткою другого десятиріччя XXI ст. Усі ці терміни притаманні новій сфері підприємництва, яка з'явилась у 2008 р. після світової кризи, що розпочалась у США й охопила весь світ. Біткоїн та блокчейн були створені людиною чи групою осіб під псевдонімом *Сатоші Накамото*. У 2008 р. люди були пригнічені через ситуацію у світі, вони потребували альтернативи, щоб відновитися після фінансових втрат. У цей час з'явився біткоїн. Він став реакцією на крах бізнесу: доповідь «Біткоїн: однорангова електронна грошова система», підписана Сатоші Накамото, була розіслана сотням фахівців із криптографії, включених до закритого списку e-mail-розсилки, через місяць після початку кризи, у жовтні 2008 р.

Упродовж трьох років постать Сатоші асоціювалася лише з біткоїном, потім виникли інші сфери, з якими

пов'язували це ім'я, поки у 2011 р. зв'язок не припинився. Останнім відомим висловлюванням, яке пов'язують з цією особою, був його лист до іншого розробника біткоїну Гевіна Андерсена: «Мені хотілося б, щоб ви перестали говорити про мене як про таємничу тіньову фігуру, преса перетворює це на піратську валюту. Можливо, натомість було б краще розповісти про проект із відкритим вихідним кодом та віддати належне розробникам; це допомагає мотивувати їх». Дотепер існує велика кількість легенд і думок щодо того, хто стоїть за цим псевдонімом, чи це змова, чи дійсно існує така людина або це домовленість світових корпорацій [1].

Отже, початковим базовим поняттям, яке слід з'ясувати, є **блокчейн**. Цей термін походить із англійської мови, «blockchain» перекладається як ланцюг блоків. Говорячи юридичною мовою, блокчейн можна розглядати як реєстр даних, який містить в собі інформацію про

транзакції та власників. Вся ця інформація зберігається на комп'ютерах користувачів, які підключені до мережі (рестру). Такі комп'ютери є *нодами*, що підключені до будь-якої блокчейн-мережі офіційним клієнтом. Вони зберігають останню копію блокчейна, підтримують безпеку мережі та здійснюють транзакції. Навіть якщо один або кілька комп'ютерів дадуть збій, інформація не зникне. Ланцюг блокчейна нерозривний, оскільки кожен блок містить посилання на попередній. Блоки не можна змінити або видалити, можна додати нові. Нові блоки додають *майнери*.

Термін «*майнер*» також походить від англійських слів «*miner*», «*mine*», що перекладаються, як видобування та видобувач (гірник). Аналогія з гірниками виникає, тому що вважається, що цифрову валюту видобувають, як і корисні копалини. На побутовому рівні іноді можна почути, як криптовалюту – біткоїн – називають цифровим золотом. Чому саме так? Золото можна видобувати особисто, це цінний та обмежений ресурс, який також має універсальну цінність. Біткоїн, як і золото, є обмеженим ресурсом – його не може бути більше 21 млн одиниць, біткоїн можна видобувати – «намайнити», зберігати та передавати іншим. Щодо функцій майнерів, то вони зберігають копії блокчейна і таким чином захищають інформацію від втрати чи підробки, підтверджують транзакції, перевіряють транзакції, які зареєстрували інші майнери. За свою діяльність майнери отримують нагороду у вигляді криптовалюти.

Криптовалюті притаманна така риса, як *халвінг*. Це явище також можна використовувати для обґрунтування того, чому біткоїн називають «цифровим золотом». Термін «халвінг» походить від англійського «*half*» (половина), тому це процес уполовинення. Він має на меті контроль емісії криптовалюти та стримування її інфляції.

Наразі існують як прихильники криптовалюти, так і її противники. Держави також обирають, як їм ставитися до криптовалюти. Пропонуємо розглянути це питання на прикладі найбільш економічно розвинених країн світу. Згідно з інформацією офіційного ресурсу World Population Review топ-7 країн складають Сполучені Штати Америки, Китай, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція та Індія [2].

У США криптовалюту легалізовано у 2013 р. Питанням регулювання криптовалют займається Податкове Агентство (The Internal Revenue Service), яке виявляє значний інтерес до віртуальної валюти та періодично видає директиви для регулювання такої діяльності. У 2014 р. Агентство поширило інформаційне повідомлення про податковий режим віртуальних валют. У 2020 р. Податкове Агентство зобов'язало платників податків повідомляти про те, чи здійснюють вони будь-які віртуальні валютні операції [3]. Незважаючи на велику кількість криптоінвесторів, в Америці ще й досі відсутнє чітке нормативне регулювання цього класу активів. Обмін криптоінформацією у Сполучених Штатах підпадає під дію Закону «Про банківську таємницю» [4] і має бути зареєстрований у мережі боротьби з фінансовими злочинами. Користувачі також повинні виконувати зобов'язання щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму [5].

Другим прикладом буде правовий режим Китаю, де ситуація з криптовалютою значно відрізняється від США. Криптовалюта в Китаї офіційно заборонена. Народний банк Китаю забороняє криптообмін у країні, заявляючи, що він сприяє та полегшує державне фінансування без дозволу. В 2013 і 2017 рр. держава видавала заборони на здійснення віртуальних транзакцій, але наслідки їх порушення не були вказані [6]. Дійсно, така ситуація є парадоксальною, тому що Китай – це держава з найбільшим обігом та розвитком криптовалюти. Через таку нестабільну ситуацію велика кількість майнерів із Китаю мігрує до країн з більш лояльним ставленням до криптодіяльності; здебільшого вони обирають Казахстан, Російську Федерацію та США.

Уряд Японії використовує прогресивний підхід до крипторегулювання, визнаючи криптовалюту законною власністю, відповідно до Закону «Про платіжні послуги» [7]. До нещодавно прийнятих нормативних актів Японії належать поправки до зазначеного акта та Закону «Про фінансові інструменти і біржі» [8], які набрали чинності у травні 2020 р. Поправки вводять термін «криптоактиви» (замість поняття «віртуальна валюта»), встановлюють жорсткіші обмеження на управління віртуальними грошима користувачів і суворіше регулюють торгівлю криптодеривативами [9].

Німеччина розглядає криптовалюту як приватні гроші, оскільки вона не вважається законним платіжним засобом у всій країні. Закони, що стосуються криптовалюти, сприяють довгостроковим покупцям та інвесторам. Як і в багатьох інших криптодружніх країнах, корпорації в Німеччині оподатковуються на приріст капіталу. Таким чином, для індивідуальних інвесторів у криптографію з більш довгостроковою перспективою Німеччина – приваблива країна [10].

У Великобританії криптовалюта вважається об'єктом права власності, але не платіжним засобом. Крім того, криптовалюти біржі повинні бути зареєстровані в Управлінні фінансового нагляду Великобританії, їм заборонено пропонувати операції з криптопохідними фінансовими інструментами. До того ж регулювальний орган запровадив криптовалютні вимоги до знання вашого клієнта – «*know your customer* (KYC)», а також виконання вищезгаданих зобов'язань щодо боротьби із відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Хоча інвестори, як і раніше, сплачують податок на прибуток від торгівлі криптовалютою, в більш широкому розумінні оподаткування залежить від криптодіяльності та від того, хто бере участь в угоді [5].

Щодо ситуації у Франції, то французькі правила зобов'язують Управління фінансових ринків реєструвати криптофірми. Окрім обов'язкової реєстрації, криптографічні фірми, що діють у Франції, можуть отримувати факультативні ліцензії на додаткові пільги. Криптофірми юридично визначені як постачальники послуг цифрових активів. Зобов'язання щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, передбачені французькими регулювальними органами, ґрунтуються на принципах V директиви ЄС, яка набула чинності у Франції в січні 2020 р. [11].

В Індії відсутня чітка нормативна база стосовно регулювання криптовалют. Як і більшість країн, субконтинент стверджує, що криптовалюти не є законним платіжним засобом. Незважаючи на це, Центральна рада з прямого оподаткування країни уточнює, що інвестори мають сплачувати податки на прибуток від торгівлі криптовалютами. У 2018 р. Резервний банк Індії (RBI) заборонив фінансовим установам здійснювати угоди у віртуальних валютах, проте Верховний суд скасував це рішення у березні 2020 р. Однак у країні, як і раніше, немає чіткого регулювання [5].

Таким чином, найрозвиненіші країни світу у своїй більшості регулюють питання криптообігу та певним чином закріплюють статус криптовалюти, винятком є Китай, але, на нашу думку, такі заборони можна вважати видом регулювання цього процесу.

У процесі розвитку сфери блокчейн-технологій постало питання: які країни мають «*crypto-friendly*» (дружні до криптовалют) юрисдикції. До переліку дружніх до криптовалют країн входять Швейцарія, Португалія, Бермудські острови та Мальта, Кайманові острови.

Розглянемо Швейцарію. Криптовалюти у країні цілком легальні. Швейцарська федеральна податкова адміністрація розглядає їх як активи, котрі треба декларувати та сплачувати з них податки. Але при цьому податок на приріст капіталу приватних осіб відсутній. Віднедавня країна також відома тим, що стала домівкою для багатьох перспективних криптостартапів, які базуються у швейцарській «криптодолині» Цуг. Цуг – це передовий регіон із реального використання криптовалют: у 2016 р. влада

однойменної столиці кантону дозволила жителям розплачуватися біткойном за комунальні платежі та держпослуги; у 2018 р. у місті провели муніципальне голосування за допомогою блокчейна; з лютого 2021 р. податки у біткойні та іншому популярному виді криптовалюти – ефірі, приймає і влада Цуга. Фонд Ethereum базується тут із 2014 р., нові компанії переїжджають сюди щодня. В місті навіть можна зняти готівку з банкоматів «Біткойн» на вулицях та розплатитися у ресторані криптовалютою [12].

Влада Бермудських островів прагне зробити це місце популярним для розвитку блокчейн-компаній. У країні ухвалено «Закон про ICO» [13] та «Закон про бізнес цифрових активів» [14], які регулюють роботу крипто-майданчиків, а також емісію та обіг цифрових активів. А для криптостартапів створено спеціальну регуляторну «платформу». При цьому місцеві криптобіржі зобов'язані дотримуватися всіх KYC/AML-норм.

У жовтні 2019 р. Бермуди стали першою країною, яка почала приймати криптовалюту в якості сплати податків. Жителі островів та компанії-резиденти з усього світу можуть сплатити податки і державні збори стейблкоїном USDC. Такі ініціативи підвищують привабливість юрисдикції та показують її дружельність до сектору [15].

Також розглянемо ще одну криптодружню країну – Кайманові острови. Наразі Каймани досить гнучко регулюють питання криптографії. Хоча чітка нормативна база ще не створена, що можна спостерігати з реалізації Tech City, уряд явно відкритий для бізнесу в блокчейн і криптографії. У перспективі Кайманові острови будуть наслідувати приклад сусідніх Бермудських островів, які нещодавно створили нормативну базу для ICO, і Барбадосу, котрий запровадив нормативну базу для проєктів у галузі криптографії [16].

В Україні правове регулювання цифрової сфери активно розвивається. Офіційно 8 вересня 2021 р. Верховна Рада України у другому читанні прийняла Закон України «Про віртуальні активи» [17], який встановлює правове регулювання обігу віртуальних активів в Україні.

Новий закон визначає, що таке віртуальні активи, тобто вводить криптовалюту в правове поле, легалізує ринок криптовалют і надає його учасникам правовий статус.

Також в Україні офіційно зможуть працювати криптовалютні біржі та інші профільні компанії. Вони будуть зобов'язані зареєструватися та регулярно подавати звіти до державних органів, розкрити інформацію про своїх власників. Регулюватиме цей ринок Міністерство цифрової трансформації. Воно видаватиме біржам та іншим криптовалютним компаніям дозвіл на роботу в Україні, вестиме спеціальний реєстр, збиратиме звіти тощо. Важливим є те, що віртуальні активи не є засобом платежу на території України та не можуть бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги), відповідно до закону.

Законом внесено зміни до низки законодавчих актів. Зокрема, розділ III Цивільного кодексу України доповнено главою 15-1 «Віртуальні активи». Закон України «Про віртуальні активи» починає діяти з дня набрання чинності Законом «Про внесення змін до Податкового кодексу щодо особливостей оподаткування операцій із віртуальними активами», але не раніше дня опублікування цього Закону [18].

Таким чином, аналізуючи правове регулювання криптовалют у різних країнах, можна дійти висновку, що в більшості країн ще й досі відсутнє чітке регулювання криптообігу, але водночас велика кількість держав уже прийняла низку правових норм, що визначають статус віртуальних валют, криптофірм, вирішують питання щодо оподаткування доходів від такої діяльності; деякі країни навіть вводять власні державні віртуальні валюти. Порівняльно-правовий аналіз правових режимів передових країн світу показує, що економічно розвинені країни докладають зусиль до визначення статусу криптовалют. Отже, Україна, прийнявши новий Закон «Про віртуальні активи», стала на шлях розвитку цифрової економіки та поступово долучається до «сюрто-friendly» юрисдикцій, що має позитивно вплинути на економічний стан загалом. Водночас новий закон потребує апробації практикою та подальшого вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заговори, ученые и религия. Кто такой Сатоши Накамото. *РБК* : вебсайт. URL: <https://www.rbc.ru/crypto/news/5eddc3449a7947cd4b95d68c>.
2. GDP Ranked by Country 2021. *World Population Review* : вебсайт. URL: <https://worldpopulationreview.com/countries/countries-by-gdp>.
3. Is Bitcoin Legal? *Investopedia* : вебсайт. URL: <https://www.investopedia.com/ask/answers/121515/bitcoin-legal-us.asp>.
4. Full text of Bank Secrecy Act. *Fraser* : вебсайт. URL: <https://fraser.stlouisfed.org/title/bank-secrecy-act-1025/fulltext>.
5. Cryptocurrency regulations around the world. *Investopedia* : вебсайт. URL: <https://www.investopedia.com/cryptocurrency-regulations-around-the-world-5202122>.
6. China's top regulators ban crypto trading and mining, sending bitcoin tumbling. *Reuters* : вебсайт. URL: <https://www.reuters.com/world/china/china-central-bank-vows-crackdown-cryptocurrency-trading-2021-09-24/>.
7. Payment Services Act. *Japanese Law Translation* : вебсайт. URL: <http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?id=3078&vm=02&re=02>.
8. Financial Instruments and Exchange Act. *Japanese Law Translation* : вебсайт. URL: <http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?id=2355&vm=02&re=02>.
9. Cryptocurrency Regulations in Japan. *Comply advantage* : вебсайт. URL: <https://complyadvantage.com/knowledgebase/crypto-regulations/cryptocurrency-regulations-japan/>.
10. 7 Most Crypto-Friendly Countries for Bitcoin Investors. *Nasdaq* : вебсайт. URL: <https://www.nasdaq.com/articles/7-most-crypto-friendly-countries-for-bitcoin-investors-2021-06-30>.
11. France Tightens Cryptocurrency Regulations as of June 2021. *Sumsb* : вебсайт. URL: <https://sumsub.com/blog/crypto-france/>.
12. Zug: The Crypto-friendly Jurisdiction Where You Can Pay Taxes in Bitcoin. *Crypto lawnsider* : вебсайт. URL: <https://cryptolawinsider.com/zug-the-crypto-friendly-jurisdiction-where-you-can-pay-taxes-in-bitcoin/>.
13. A framework for initial coin offerings in Bermuda. *Appleby* : вебсайт. URL: <https://www.applebyglobal.com/publications/a-framework-for-initial-coin-offerings-in-bermuda/>.
14. Supervision & Regulation. *BMA* : вебсайт. URL: <https://www.bma.bm/digital-assets-supervision-regulation>.
15. Лучшие юрисдикции для криптовалют и блокчейн-стартапов. *Business Fm* : вебсайт. URL: <https://businessfm.kz/business/finance/luchshie-yurisdikcii-dlya-kriptovalyut-i-blokcheyn-startapov>.
16. The Cayman Islands: the Dream Jurisdiction for Crypto Startups. *Crypto lawnsider* : вебсайт. URL: <https://cryptolawinsider.com/cayman/>.
17. Пропозиції Президента до Закону України «Про віртуальні активи» / Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України : вебсайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110.
18. Про віртуальні активи : Закон України / Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України : вебсайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/213503.html>.